

Aptieku reprivatizācija Latvijā nacistiskās Vācijas okupācijas režīma laikā (1941–1943)

Sabīne Lauze, Baiba Mauriņa, Venta Šidlovska

Rīgas Stradiņa universitāte, Farmācijas fakultāte, Latvija

Ievads. Drīz pēc PSRS varas nostiprināšanās Latvijā 1940. gada 28. oktobrī tika izdots LPSR Augstākās Padomes dekrēts, kurā bija pasludināta visu privāto aptieku, aptieku noliktavu un ķīmiski farmaceitisko ražotņu nacionalizācija. 1941. gada vasarā PSRS okupāciju nomainīja nacistiskās Vācijas okupācija. Tiesības uz privātīpašumu tika atjaunotas un bijušajiem aptieku īpašniekiem radās iespēja atgūt savas aptiekas. Farmācijas pārvalde sadarbībā ar Iekšlietu ģenerāldirektoru organizēja aptieku reprivatizāciju, kas ilga vairākus gadus.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir apkopot visu pieejamo informāciju no npublicētiem un publicētiem avotiem par aptieku reprivatizāciju no 1941. līdz 1943. gadam. Materiāli pētījumam iegūti Latvijas Valsts arhīvā un 20. gadsimta periodiskajā presē. Pētījums ir aprakstošs un retrospektīvs.

Rezultāti. Jau 1941. gada 17. oktobrī vācu varas laikrakstā *Amtsblatt des Generalkommissars in Riga* tika publicēts “Rīkojums par amatniecības, sīkrūpniecības un mazumtirdzniecības jaunizveidošanu”, kurā bija atzīts, ka privāta darbība ir veselīgas saimniecības pamats. Taču šis rīkojums nebija attiecināms uz aptiekām. Farmācijas pārvaldes priekšnieks Aleksandrs Dzirne (1907–2001) saņēma vairākas vēstules no bijušajiem aptieku īpašniekiem, kurās jautāts par aptiekas privatizēšanas iespējām. Šajā sakarā A. Dzirne 1942. gada 7. augustā bija nosūtījis vēstuli Iekšlietu ģenerāldirektoram Oskaram Dankeram (1883–1965). Savā vēstulē viņš minējis, ka Farmācijas pārvalde vairākas reizes Ģenerālkomisariātam ir iesniegusi projektu par aptieku reprivatizēšanu, norādot, ka aptiekas būtu pieskaitāmas mazumtirdzniecības uzņēmumiem. Aptieku reprivatizēšana sākās tikai 1943. gada 12. jūnijā, kad Ģenerālkomisariāts izdeva noteikumus par publisko aptieku koncesijām. Visiem bijušajiem aptieku koncesiju īpašniekiem, kuru aptiekas bija nacionalizētas un kuri vēlējās iegūt jaunu koncesiju jeb reprivatizēt savu aptieku, bija jāiesniedz personīgi lūgumi Farmācijas pārvaldē līdz 1943. gada 1. augustam.

1943. gada 7. decembrī Lielās ģildes zālē norisinājās svinīga pirmo 84 Latvijas aptieku atdošana to bijušajiem īpašniekiem. Aptieku reprivatizācija turpinājās līdz 1944. gada pavasarim. Jau 1944. gada 1. martā “Latvijas Farmācijas Žurnālā” Farmācijas pārvalde ziņoja, ka drīz paredzama aptieku reprivatizācijas noslēgšana, jo reprivatizētas jau ap 220 aptiekām. 1944. gada 2. maijā A. Dzirne “Latvijas Farmācijas Žurnālā” ievietoja reprivatizēto aptieku sarakstu, kur uzskaitītas 220 aptiekas. Rīgā bija reprivatizētas 32 aptiekas, Vidzemē (bez Rīgas) 83, Kurzemē 36, Zemgalē 43, bet Latgalē tikai 26 aptiekas.

Secinājumi. Aptieku reprivatizācija ilga nepilnu gadu, rezultātā tika reprivatizētas 220 no agrāk 488 nacionalizētajām aptiekām. Privātu uzņēmumu atdošana to īpašniekiem tika uzsākta 1941. gada rudenī, bet aptiekām process tika novilcināts. 1944. gada jūlijā karadarbība Latvijas teritorijā atsākās un ilga 11 mēnešus līdz Kurzemes cietokšņa kapitulācijai 1945. gada 8. maijā. Otrreizējās PSRS okupācijas laikā privātie uzņēmumi tika atkārtoti nacionalizēti.